

mannskaper

112053

lertid viste det seg etter tre måneders forløp, at han ikke slapp fri, men ble sendt til Notodden sammen med andre vaktmannskaper. De skulle være vakt ved Norsk Hydros anlegg der. Han ble klar over at han var kommet galt avsted og forsøkte gjentatte ganger å komme klar av tjenesten, men uten resultat. Han fikk seg hver gang forelagt de papirer han hadde skrevet under på, og der stod det at han hadde forpliktet seg for krigens varighet.

På forespørsel fra retten om hvordan det kunne ha seg, forklarte han at han var tilstillet et skjema med alternativer for tjenesten fra tre måneder til krigens varighet. Han hadde så strøket ut alt uten tre måneder, men da han etter sine anstrengelser om å bli klar av tjenesten igjen, fikk se sine papirer, var det ingen overstrykninger.

På forsvarerens spørsmål opplyste han at det lå en blyant ved siden av skjemaet. Den hadde han brukt. Om det var alminnelig blyant eller kopi, kunne han ikke uttale seg. På videre eksaminasjon om han kunne se at overstrykningen var visket ut, kunne han heller ikke si noe om det. Han hadde ikke sett så nøy på det.

Forsvareren fremla en erklæring fra en nåværende Ilebu-fange. Denne kunne bekrefte at vedkommende i Holmestrand hadde snakket om at han bare hadde meldt seg for tre måneder.

En onkel hadde i retten bare godt å si om gutten. Det var en ærlig, omgjengelig gutt, stille og svært innestuttet. Han hadde vært meget sykkelig. I konfirmasjonsalderen hadde han hatt poliomyelitt. At han hadde meldt seg til vaktjeneste, kom vel av at det var et arbeid som kunne passe ham i forhold til de krefter han hadde. Han hadde til vitnet fortalt at denne tjenesten ikke var farlig. Det var bare norske interesser det hadde dreiet seg om. Dessuten var han etter onkelens mening det motsatte av en nazist.

Aktor mente også at det var en villfarens sjel som var kommet med i Vaktbataljonen. Men man kunne ikke komme bort fra forholdet var straffbart etter straffelovens § 86 (landsforræderiparagrafen).

Forsvareren fremholdt de spesielle

Norsk frontsoester ved en frontkjemperes sykeseng. (Foto: Institutt for Norsk Okkupasjonshistorie)

omstendigheter ved denne sak. Det hele hadde forløpet automatisk i og med at vedkommende var kommet i tyskernes og nazistenes klør.

Retten fant å kunne godta forklaringen om hvorledes han var kommet med i Vaktbataljonen, likeledes at han hadde forsøkt å komme seg ut av den igjen. Men hans bestrebelser hadde ikke vært energiske nok.

Han ble å se an på mildeste måte og fikk ett års tvangsarbeid.

En snekker stod tiltalt i Follo herredsrett for å ha vært medlem av NS fra 1942 til frigjøringen og for å ha tjenestegjort i Vaktbataljonen i samme tidsrom. Han hadde oppholdt seg hele tiden i treningsleiren i Holmestrand, hvor han arbeidet som kelder og ordonnans i kantine.

Retten fant at vedkommende hadde yttet fienden bistand i råd og dåd, og at han selv måtte ha vært klar over dette forhold. Ved straffutmålingen ble i skjerpende retning lagt vekt på at hans tjenestegjøring i Vaktbataljonen strakte seg over et langt tidsrom. At hans virksomhet alene besto i kantinejeneste, hadde i denne forbindelse mindre betydning. Også dette arbeid var nødvendig for bataljonens virksomhet.

I formildende betydning ble det tatt hensyn til at han, da han meldte seg inn i NS, var under sterk påvirkning av sin mor. Han var en innestuttet natur og hadde få kamerater. Det hadde derfor vært liten motvekt mot morens innflytelse. Han var medlem av NS og meget ivrig og begeistret for tyskerne. Flere vitner hadde forklart at hun "trodde på Hitler som på Gud".

Dommen lød på to års tvangsarbeid.

En mann som hadde tjenestegjort som kjøkkenhjelp i Holmestrand, slapp med ni måneders fengsel i herredsretten.

Ved straffutmålingen la retten i skjerpende retning vekt på at han, da han meldte seg inn i NS i 1940, var en moden mann med god utdannelse. Han hadde gjennomgått folkeskole, middelskole og handelsskole og i mange år vært lensmannsbetjent. Han burde ha hatt alle forutsetninger for å innse hva medlemskap i NS innebar. Han hadde imidlertid ikke gjort noe for å komme ut av partiet og heller ikke gjort alvorlige forsøk på å slippe de verv han var pålagt.

vinteren, og da dette var om l. a, hadde han regnet med å være hjemme igjen til våren. Imid-

Truffet. (Tegning: Finn Wigforss. Institutt for Norsk Okkupasjonshistorie)

Selve bautaen over falne frontkjemper og frontsoester i Bamble. (Foto: Hans Hvide Bang)

DEL 31 AV SERIEN SOM STARTET 23. AUGUST 1996

Frontsøstre – vakt

Også sanitetspersonell som hadde latt seg engasjere i fiendens tjeneste, ble dømt for å ha forbrutt seg mot straffelovens § 86 om bistand til fienden. Det gjaldt blant annet de 380 frontsøstre som "hadde vært ute", og som hadde overlevd krigens redsler.

I saken mot en kvinne i 20-årene, tidligere ustraffet, fant herredsretten i Follo ifølge referatet i *Østlandets Blad* følgende bevis:

1. Tiltalte meldte seg i 1941 inn i NS.
2. Tiltalte meldte seg i juli 1943 frivillig til tjeneste i det Tyske Røde Kors hvor hun tjenestegjorde til 2. mai 1945. Etter endt utdanning i Norge og i Tyskland tjenestegjorde hun først på et tysk krigslasarett ved Arnheim i Holland, delvis umiddelbart bak frontlinjen, og senere på et militærstasjon i Italia.

Røde Kors har som oppgave å samarbeide med hærens sanitet. Ved å tjenestegjøre i det Tyske Røde Kors har tiltalte støttet de tyske krigsanstrengelser. En ting er at Røde Kors har som oppgave å hjelpe såvel venn som fiende. Noe ganske annet er å melde seg direkte til tjeneste i fiendens Røde Kors. Dermed har tiltalte frigjort tysk arbeidskraft som har kunnet settes i annen krigsviktig innsats.

Retten kan ikke innse at der er noen forskjell på tiltalles innsats og den tjeneste f.eks. mannlige sanitetssoldater har yttet og heller ikke på disses bistand og på frontinnsats med våpen i hånd. Alt hadde vært like nødvendig og til samme nytte for tyskerne i deres krigsanstrengelser. Ved å løpe sammen tyske offiserer og menige har man gjort disse i stand til å komme til fronten igjen.

Straffen fastsettes til tvangsarbeid i 3 år og 1 måned samt til 10 års rettighetstap.

Ved straffefuttnalningen er i skjerpening retning lagt vekt på at tiltalte således har begått en meget alvorlig forvrytelse ved å gå i fiendens krigstjeneste mens hennes land var i krig.

I formildende retning er tatt hensyn til tiltalles ungdom samt til at hele hennes familie har vært medlem av NS, og at hun derfor utvilsomt hadde vært i for uheldig påvirkning i hjem-

Der er ikke lagt ned påstand om inn-
dragning. Tiltalte kan ikke sees å ha
hatt nevneverdig fortjeneste av de
straffbare forhold.

Spørsmålet om det er i strid med
folkeretten å straffe en person
som har gjort tjeneste i en okku-
pasjonsmakts sanitet, er omstridt.

Norske
frontsøs-
tre på vei
til Øst-
fronten.
(Foto:
Riks-
arkivet)

Minneplate over falne frontkjemper og frontsøstre ved en bauta på en bergknatt i Bamble – det eneste minnesmerke av silt slag her i landet. (Foto: Hans Hvide Bang)

Norges Røde Kors og norsk rettsvesen, anført av Høyesterett, valgte i hvert fall etter krigen å se bort fra en henstilling fra det Internasjonale Røde Kors om å stoppe straffefølgningen av frontsøstre og annet sanitetspersonell. Norge var da også det eneste land

som reiste slik tiltale.

Det var først da Hanna Kvanmo i 1990 i sin bok *"Dommen"* fortalte om sine egne opplevelser på Østfronten og om rettssaken mot henne som hadde fulgt, at debatten blusset opp. Den førte til at Norges Røde Kors så rykket ut med en offentlig beklagelse av den holdning foreningen hadde inntatt og det som hadde skjedd 45 år tidligere. Sykepleiere i tysk tjeneste 1940-45 burde ikke ha vært straffet!

Annen våpentjeneste for fienden

I tillegg til de egentlige frontkjemperne var det nordmenn som gjorde hel- eller halvmilitær tjeneste for Tyskland, men i Norge. I en særstilling stod den såkalte Vaktbataljonen. Den ble opprettet våren 1942 i Holmestrand hvor utdannelsen foregikk. Avdelingene skulle så holde vakt mot sabotasjehandling ved industriebidrer og andre krigsviktige anlegg.

Ikke alle hadde riktig oppfattet hva det dreiet seg om.

En ung gutt stod således for herredsretten i Follo, tiltalt for deltakelse i Vaktbataljonen.

Han fortalte at han i 1942 hadde re-

flektet på en annonse om det han oppfattet som frivillig, upolitisk vakt-tjeneste. Han skrev under på tre måneders tjenestetid, da denne tid passet for ham. Som hjemmenværende på en gård hadde han ikke noe å gjø-

Disse fire frontsøstre var søstre også i det virkelige liv. (Foto: Institutt for Norsk Okkupasjonshistorie)